

www.ketab.ir

مصطفی دیکچ

خشم شهری: شورش طردشدگان

مترجمان: مجید ابراهیم پور،
بنفشه خسروی و نیما شکری

م. شمس‌الدین دیکیج، مصطفی، ۱۹۷۱ م

Dikec, Mustafa, 1971

عنوان و نام پدیدآور: شورش طردشدگان / مصطفی دیکیج؛ مترجمان مجید ابراهیم‌پور،

بنفشه خسروی و نیما شکرایی

مشخصات نشر: تهران: نشر پرخ، ۱۳۹۶

مشخصات ظاهری: ۳۱۹ ص

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۰۵-۷۹-۶

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: عنوان اصلی 2017 Urban rage: the revolt of the excluded

عنوان دیگر: شورش طردشدگان

موضوع: مناقشات اجتماعی -- مطالعات میان‌فرهنگی

موضوع: Social conflict--Cross-Cultural studies

موضوع: برابری -- مطالعات میان‌فرهنگی

موضوع: Equality--Cross-Cultural studies

موضوع: سیاست شهری -- مطالعات میان‌فرهنگی

موضوع: Urban policy--Cross-Cultural studies

موضوع: شهرنشینی -- مطالعات میان‌فرهنگی

موضوع: Urbanization--Cross-Cultural studies

موضوع: جامعه‌شناسی شهری -- مطالعات میان‌فرهنگی

موضوع: Sociology, urban--Cross-Cultural studies

شناسه‌ی افزوده: ابراهیم‌پور، مجید، ۱۳۶۰، مترجم

شناسه‌ی افزوده: خسروی، بنفشه، ۱۳۶۲، مترجم

شناسه‌ی افزوده: شکرایی، نیما، ۱۳۶۶، مترجم

رده‌بندی کنگره: HN۱۸/۳

رده‌بندی دیویی: ۳۰۷ / ۷۶

شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۸۵۱۹۳۷۷

خشم شهری:
شورش طردشدگان
مصطفی دیکچ
ترجمه‌ی مجید ابراهیم‌پور،
بنفشه خسروی و نیما شکرایی

ویراستار: حسن مرتضوی
مدیر هنری: فواد فراهانی
همکاران آماده‌سازی: نینا رزندی، منصوره مهدی‌آبادی
ناظر تولید: امیرحسین نخجوانی
لیتوگرافی: باختر
چاپ: نقش ایران
تیراژ: ۵۰۰ نسخه
چاپ اول: بهار ۱۴۰۱، تهران
ناظر فنی چاپ: یوسف امیرکیان
حق چاپ و انتشار محفوظ و مخصوص نشر چرخ است.
هرگونه اقتباس و استفاده از این اثر، مشروط به دریافت اجازه‌ی کتبی ناشر است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۰۵-۷۹-۶

دفتر مرکزی نشر چشمه: تهران، خیابان کارگر شمالی، تقاطع بزرگراه شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲.
تلفن: ۸۸۳۳۳۶۰۰ — کتابفروشی نشر چشمه‌ی کریم‌خان: تهران، خیابان کریم‌خان زند، نبش میرزای
شیرازی، شماره‌ی ۱۰۷. تلفن: ۸۸۹۰۷۷۶۶ — کتابفروشی نشر چشمه‌ی کورش: تهران، بزرگراه ستاری
شمال، نبش خیابان پیامبر مرکزی، مجتمع تجاری کورش، طبقه‌ی پنجم، واحد ۴. تلفن: ۴۴۹۷۱۹۸۹
— کتابفروشی نشر چشمه‌ی آرن: تهران، شهرک قدس (غرب)، بلوار فرحیادی، ترسیده به بزرگراه
نیایش، خیابان حافظی، نبش خیابان فخرمقدم، مجتمع تجاری آرن، طبقه‌ی ۲. تلفن: ۷۵۹۳۵۴۵۵ —
کتابفروشی نشر چشمه‌ی بابل: بابل، خیابان شریعتی، روبه‌روی شیرینی‌سرای بابل. تلفن: ۳۲۳۳۴۵۷۱
(۰۱۱) — کتابفروشی نشر چشمه‌ی کارگر: تهران، خیابان کارگر شمالی، تقاطع بزرگراه شهید گمنام،
کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲. تلفن: ۸۸۳۳۳۵۸۳ — کتابفروشی نشر چشمه‌ی جم: تهران، نیاوران،
جماران، مجتمع تجاری جم‌سنتر، طبقه‌ی دوم، پلاک ۱۱. تلفن: ۲۶۴۵۰۸۷۲ — کتابفروشی
نشر چشمه‌ی دلشدگان: مشهد، بلوار وکیل‌آباد، بین وکیل‌آباد هجده و بیست (بین هفت‌تیر و هنرستان)،
پلاک ۳۸۶. تلفن: ۳۸۶۷۸۵۸۷ (۰۵۱) — کتابفروشی نشر چشمه‌ی رشت: رشت، خیابان معلم،
میدان سرگل، ابتدای کوچه‌ی هفدهم. تلفن: ۲۱۴۹۸۴۸۹ (۰۹۰) — کتابفروشی نشر چشمه‌ی البرز:
کرج، عظیمیه، بلوار شریعتی، مرکز تجاری فرهنگی مهادمال، طبقه‌ی پنجم. تلفن: ۳۵۷۷۷۵۰۱ (۰۲۶)

www.cheshmeh.ir

cheshmehpublication

cheshmehpublication

تلفن پخش کتاب چشمه: ۷۷۷۸۸۵۰۲

فهرست

۷

مقدمه‌ی مترجمان: خشم شهری: بارگذاری مجدد شورش طردشدگان

۱۷

مقدمه‌ی نویسنده برای ترجمه‌ی فارسی

۲۱

سپاس‌گزاری

۳۵

خشم شهری در عصر شهری

۵۲

رویارویی مهلک در شهرهای ایالات متحده

۹۶

از اغتشاش‌ها و مصایب در بریتانیا

۱۳۷

جنگ الجزایر در فرانسه تمام نشده است

۱۷۹

حتی در سوئد

۲۰۸

روزهای خشم در یونان

۲۲۸

ترک‌های جوان صلح را در عصیان یافتند

۲۷۰

اشباح داستان‌ها

مقدمه‌ی مترجمان خشم شهری: بارگذاری مجدد شورش طردشدگان

امروزه ما در دوران وقفه‌ای به سر می‌بریم که اکثر انسان‌ها نامی ندارند. تنها نام قابل استفاده برای آن‌ها «طردشدگان» است؛ نامی برای کسانی که نامی ندارند. امروزه اکثر افراد نوع بشر هیچ شمرده می‌شوند. «طردشدگان» نام غیاب نام است و «بازار» در قرینه‌ی مخالف آن جای دارد: «طردشدگان» نامی این جهانی است برای چیزی که هیچ جهانی نیست.¹

کتاب حاضر داستان فوران خشم «طردشدگان» است در عصری که آن را «عصر شهری» می‌خوانند و به آن می‌بالند. خشم کسانی که هیچ مشروعیتی ندارند و تنها آن گونه مرئی می‌شوند که نظم مسلط آن‌ها را در منطق خود تعریف می‌کند و بیرون‌زدگی‌ها را در دایره‌ی شمول خود درمی‌آورد. آن‌ها اصلاً نه محدود به فقرای شهری هستند، نه طبقه‌ی متوسط شهری، نه سیاه‌پوستان، نه مهاجران، نه اقلیت‌های دینی، و نه زنان؛ همه‌ی این‌ها هستند. کسانی که، بنابه ضرورت نظم برقرارشده، از قطار نابرابری‌ساز «توسعه‌ی شهری» به بیرون پرتاب شده‌اند و با طناب بر زمین کشیده می‌شوند. برای آن‌ها خراب کاری در مسیر حرکت قطار توسعه تنها چاره‌ی بقاست.

خشم شهری کتابی است درباره‌ی امری سیاسی که قصد دارد «طردشدگان» را آن گونه که واقعاً طرد شده‌اند بازبشناسد، نه آن گونه که نظم مسلط می‌نامدشان: حاشیه‌نشین‌ها و آلونک‌نشین‌ها و بدمسکن‌ها

و ساکنان بافت‌های فرسوده؛ یا اراذل‌واوباش و بی‌سروپاها و معتادان و بزه‌کاران. به همین دلیل این کتاب به سراغ سیاسی‌ترین لحظه‌هایی می‌رود که طردشدگان مرئی می‌شوند، یعنی خیزش‌های شهری. در این لحظات سیاست نه پشت میز جلسات دیوان‌سالاران و فن‌سالاران کت‌وشلوارپوش، که درون منازعه‌ی بی‌واسطه‌ی بدن‌های بی‌نام و هیولای سر برآورده از پشت چهره‌های بزرگ‌شده‌ی نظم موجود رقم می‌خورد. و در این جاست که اساساً پژوهش طردشدگان امکان‌پذیر می‌شود: فضایی آنتاگونیستی که نامرئی‌ها در یک لحظه به روی صحنه می‌آیند و تناقضات نظم موجود را پدیدار می‌کنند. این کتاب در وهله‌ی نخست نشان می‌دهد که طردشدگان را نمی‌توان به روش‌های رایج پژوهید. روش‌های رایج پژوهشگر را در تله‌ی رویکردی «آسیب‌شناسانه» می‌اندازد و طردشدگی را به منزله‌ی کردارهای گروه‌هایی خاص و خارج از بافتار زیست‌جمعی آن‌ها فهم می‌کند. اما طردشدگان در لحظه‌های سیاسی مرئی می‌شوند؛ آن زمان که خشم‌شان فوران کرده است. در این لحظات می‌توان فهمید که طردشدگان چه گروه‌هایی هستند، چه فرایندهایی برساننده‌ی طردشدگی‌شان است، و تقسیم‌بندی و نام‌گذاری آن‌ها از سوی نظم مسلط چگونه است. بنابراین، با فاصله گرفتن از نگرش‌های مرسوم در حوزه‌ی مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، مصطفی دیکچ چرخشی تاکتیکی به نگرش خود درباره‌ی خیزش‌های شهری می‌دهد: تغییر جهت از چارچوب‌های آسیب‌شناختی به درکی سیاسی از موضوع مطالعه. به این معنا، «خیزش‌های شهری امر سیاسی هستند به این معنا که الگوها، نیروها (پویاها) و ساختارهای طرد و سرکوب را، که عادی‌سازی و تبدیل به امری روزمره شده‌اند، بر ملا می‌کنند. خیزش‌های شهری فوران مصیبت‌های تلنبارشده‌اند و محرومیت‌ها و عیوب نهان در شهرهای ما را نمایان می‌کنند.» خیزش‌های شهری در واقع مادیت‌یافتگی سیاست‌ورزی طردشدگان هستند. این خیزش‌ها به این دلیل رخ نمی‌دهند که سیاست‌مداران نالایق یا پلیس‌هایی خطاکار بر سر کارند، بلکه علت را باید در این جست که طردشدگی جزء لاینفک نظم موجود است و خیزش طردشدگان باز نمود تناقضات ساختاری این نظم. خیزش‌های شهری اموری

سیاسی‌اند، نه صرفاً لحظه‌هایی از تخلیه‌ی هیجانات اجتماعی به سرکردگی دارودسته‌های مافیایی و اوباش.

این صورت‌بندی از وضعیت هژمونی و بازنمایی موفقیت‌دموکراسی‌های لیبرالی را زیر سؤال می‌برد و سیاست را که قرن‌ها از جادورفته^۱ شده به جای خود بازمی‌گرداند. دیکچ، متأثر از ژاک رانسیر، متفکری سیاسی است و در تلاش برای ارائه‌ی فهمی بدیل از سیاست‌ورزی در رابطه‌ی آن با امر شهری. به قول رانسیر در کتاب نفرت از دموکراسی، «دموکراسی نه شکلی از حکومت است که به الیگارشی اجازه می‌دهد به نام مردم حاکمیت داشته باشد، نه شکلی از جامعه است که قدرت کالا را مدیریت می‌کند. دموکراسی عملی است که بی‌وقفه، انحصار دولت‌های الیگارشیک بر زندگی عمومی و جنگ‌اندازی ثروت بر زندگی‌ها را از بین می‌برد. دموکراسی توانی است که امروزه بیش از هر زمان دیگری باید علیه درهم‌آمیختگی این قدرت‌ها، که تنها و تنها تحت قانون سلطه هستند، به جدال برخیزد.»

دیکچ در این کتاب قصد ندارد متنی فلسفی ارائه دهد یا شیوه‌ی نوشتاری فلسفی داشته باشد؛ اما از دستگاه فکری منظم بی‌بهره نیست. دیکچ مشق‌های فلسفی خود را سال‌هاست در مقاله‌های خود نوشته و در حوزه‌ی سیاست و فضا قلم زده است. او در این کتاب قصد دارد با بیانی روان (که بسیار سهل و ممتنع است) و روایت‌گونه، اما متقن و مصداقی، از درون وضعیتی انضمامی موضوعی به‌شدت فلسفی را بیرون بکشد؛ و برای این که نشان دهد وضعیت به یک یا دو کشور ختم نمی‌شود از ایالات متحده به بریتانیا و فرانسه و سوئد و یونان و در نهایت ترکیه، که زادگاه خودش است، سفر می‌کند تا علل و ریشه‌های خیزش‌های شهری را براساس نابرابری رویه‌های شهری شدن بکاود. وی در این سفر رویه‌ها و کردارهایی را توصیف می‌کند که جهان شهری سه دهه‌ی اخیر را در تجربه‌ی هر چه نابرابرتر زیست جمعی ساخته‌اند. به طور خلاصه، دیکچ در شش کشور

1. displaced

2. Rancière, J., (2006), *Hatred of Democracy*, trans. S. Corcoran. London and New York: Verso, p. 96.

مورد بررسی خود برای تبیین مسئله‌ی نابرابری شهری این موارد را دنبال کرده است: مقررات‌زدایی و بازسازی‌های اقتصادی، سیاست‌گذاری شهری و به طور خاص سیاست‌گذاری مسکن، تغییرات و میزان اعمال خشونت پلیس، و در نهایت رویه‌هایی که منجر به ساخت و طرد هر چه بیش‌تر اقلیت‌های نژادی، مهاجر یا قومیتی و دینی از زندگی شهری شده‌اند.

او در خیزش‌های امریکا با ماجرای فرگوسن شروع می‌کند و نشان می‌دهد که در امریکا چگونه و چرا هنوز زندگی سیاه‌پوستان مسئله است. اما مسیری که دیکچ در پیش می‌گیرد نشان دادن ریشه‌های شهری این مسئله نژادی است؛ مسئله‌ای که مکرر از فضا‌مند شدن نابرابری‌های اقتصادی و نژادی بیرون می‌زند. در بریتانیا با مقایسه‌ی خیزش‌های لندن و لس‌آنجلس نشان می‌دهد که گرچه اتفاقات ۲۰۱۱ لندن از منظر گستردگی و ناهمگنی نژادی و طبقاتی با خیزش‌های ایالات متحده متفاوت است، در این‌جا نیز مسئله نژاد، بی‌عدالتی و پلیسی‌گری خشونت‌آمیز مسئله‌ی کانونی است. سپس، با عبور از کانال‌های مانش مستقیم به حومه‌های پاریس می‌رود و با ترسیم تکامل میراث استعماری فرانسه در مرزهای داخلی به میانجی‌سیاست‌های شهری، نحوه‌ی برخورد تبعیض‌آمیز با معترضان، بر ساخت‌های فضا‌مند تاریخی خودهای فرانسوی و دیگری‌های مهاجر را توضیح می‌دهد. پس از فرانسه به سراغ کشوری می‌رود که اتوپیای انضمامی جهان تحت سلطه‌ی انگاره‌های لیبرال-دموکراسی امروز است، یعنی سوئد. در آن‌جا خشم انباشته‌ی ناشی از طردشدگی به واسطه‌ی نئولیبرال‌سازی زندگی شهری سوئد را تحلیل می‌کند تا نشان دهد که مسئله فراتر از کشورهای لیبرال-دموکرات است، بلکه حتی خیزش‌های شهری یقه‌ی کشورهای سوسیال-دموکرات را گرفته است. در فصل بعدی کتاب، یونان را بررسی می‌کند که طردشدگی سیاسی ناشی از اعمال سیاست‌های اقتصادی بین‌المللی، رشد بی‌کاری، و فساد فراگیر از مرزهای طبقاتی و نژادی هم‌گذر کرد و همه را با هم سوزاند تا خشمی مشترک در یونان فوران کند. در نمونه‌ی آخر کتاب نیز به سراغ ترکیه می‌رود و نشان می‌دهد که در کشورهای در حال توسعه چگونه این مسائل بغرنج‌تر و پیچیده‌تر شده‌اند. در ترکیه ترکیب اعمال وحشیانه‌ی سیاست‌های

بازار آزاد اقتصاد بین‌المللی، اقتدارگرایی حزب عدالت و توسعه، و اجرای افسارگسیخته‌ی پروژه‌های عظیم شهری موجب خیزش قشرهای گوناگون ترکیه شد و «از زنان محجبه [گرفته تا] مسلمانان ضدسرمایه‌داری، گروه‌های متنوع جنسیتی، اعضای اتحادیه، هواداران باشگاه فوتبال، علویان، سنی‌ها، یهودیان، مسیحیان، آتئیست‌ها، آرامنه و کردها را علاوه بر ترک‌ها گرد هم آورد.» به این ترتیب است که پیوند نئولیبرالیسم با دولت ایدئولوژیک سرکوبگر طیف وسیعی از جامعه را سرکوب و طرد کرده و جامعه در این وضعیت طردشدگی گسترده سیاست‌ورزی می‌کند.

شاید از خود پرسید چرا نویسنده به سراغ کشورهای امریکای لاتین و نظیر آن‌ها نرفته است؟ پرسش درستی است، اما نه به این دلیل که نقدی بر این کتاب باشد، بلکه به این دلیل که هدف دی‌کچ را از نوشتن این کتاب عیان می‌کند. دی‌کچ با نوشتن این کتاب قصد دارد دموکراسی را به عنوان شکلی از حکمرانی به نقد بکشد و بنابراین به سراغ کشورهای می‌رود که داعیه‌ی حکومت دموکراتیک دارند. بنابه گفته‌ی خودش، ترکیه شاید نمونه‌ای غیردموکراتیک باشد اما پرداختن به ترکیه از آن حیث اهمیت دارد که اولاً کشوری است که سال‌ها در آن زیست است و ثانیاً گلوگاه شرق و غرب محسوب می‌شود. بنابراین دی‌کچ در این کتاب ناپشت دروازه‌های کشورهای به اصطلاح جنوب جهان هم آمده است. البته تحلیلی که دی‌کچ از حکمرانی اردوغانی بر ترکیه ارائه می‌کند، خود دلایل عدم امکان سفر وی به کشور مادری‌اش را نیز نشان می‌دهد.

از آن‌جا که کتاب بر وضعیت‌هایی انضمامی متمرکز است، الگوی بسیار خوبی است برای شیوه‌ی پژوهشی چندجانبه‌ی یک پدیده؛ این که چه‌طور منابع متنوع از گزارش‌های دولتی تا اخبار و حتی سخن‌رانی‌های سیاست‌مداران داده‌هایی هستند که اصلاً یک پژوهش انتقادی را ممکن و به پژوهشگر کمک می‌کنند که ادعاهای خود را به اثبات برساند. هر فصل کتاب بر یک کشور متمرکز است، بنابراین از منابع متنوعی بهره گرفته و با شیوه‌ی متفاوتی روایت شده است. دلیل اصلی این موضوع آن است که هر کشور رویه‌های ویژه‌ی خود را در سیاست‌گذاری‌های ملی

و شهری، کنترل پلیسی و مواجهه با اقلیت‌های خود در پیش گرفته است. به هر روی دیکچ به‌خوبی توانسته، به‌رغم این تنوع، از مسئله‌ی قانونی خود دور نشود و ادله‌ای محکم برای ادعای خود ارائه دهد. به عبارت دیگر نویسنده به‌خوبی موضوع را پهن کرده و در انتها جمع کرده است. این خود می‌تواند بخشی از چیزی باشد که می‌توان از این کتاب آموخت. محرک اصلی ما در ترجمه‌ی این کتاب وقایع شهری ایران در طول سه دهه‌ی گذشته بود که گویی فصلی نانوشته اما کاملاً در ادامه‌ی فصل مربوط به ترکیه در این کتاب است. چیدمان این کتاب به شکل جالبی حرکت خود را از کشورهای چون امریکا و بریتانیا، که خود را مهد دموکراسی لیبرال می‌دانند، آغاز کرده و به کشورهای فرانسه و سپس سوئد، که سنتی قوی در سوسیال-دموکراسی دارند، می‌رسد و در نهایت به سراغ یونان و ترکیه می‌رود که اصولاً در حاشیه‌ی نظام‌های دموکراتیک انگاشته می‌شوند. با وجود تفاوت‌ها، در طول سه دهه رویه‌هایی نسبتاً مشابه باعث پیدایش شهرهایی با درجات متفاوتی از نابرابری در این کشورها شده‌اند، و شورش‌ها و خیزش‌هایی گسترده و همراه با خشونت را در پی داشته‌اند. در ایران نیز، حتی اگر نخواهیم محدود به تهران بمانیم، از سال‌های ابتدایی دهه‌ی ۱۳۷۰ شمسی تا امروز که دهه‌ی ۱۳۹۰ شمسی را هم پشت سر گذاشته‌ایم سلسله‌ای از این شورش‌ها و خیزش‌های شهری را شاهد بوده‌ایم که روندی مشابه شش کشور موردبررسی طی کرده‌اند. البته قرابت به وضعیت ترکیه کاملاً ملموس است. در واقع ارتباط وقایع شهری این سه دهه هنوز تا اندازه‌ی زیادی مبهم و گنگ مانده و تحلیل‌های پژوهشگران اجتماعی و شهری از تأکید بر نتولیرالیسم و شکل شهری آن فراتر نرفته است. در واقع پرسش آن است که چه نسبتی میان اسلام‌شهر و کوی طلاب سال‌های ابتدایی دهه‌ی ۱۳۷۰ و اسلام‌شهرهای سال‌های پایانی دهه‌ی ۱۳۹۰ وجود دارد؟ حداقل نکته‌ای که از این کتاب می‌توان آموخت بازشناسی روندها در بافتار اجتماعی آن‌ها و درهم‌تنیدگی عوامل متعددی چون سیاست‌های فرهنگی طردگرایانه، روش‌های اعمال زور و سیاست‌گذاری‌های کلان همچون مسکن است. پژوهشگران حوزه‌ی

شهری در کشور ما متأسفانه یا بر پارادایم‌های اثبات‌گرایانه تأکید دارند یا در گفتمان‌های انتقادی غرق شده‌اند و توانسته‌اند دانش برنامه‌ریزی شهری را با دانش اجتماعی - اقتصادی و سیاست یکپارچه کنند. در نمونه‌های این کتاب از لحظه‌های سیاسی به وضعیت اقتصادی هدایت می‌شویم و سپس وضعیت جامعه‌شناختی و از آن‌جا به حوزه‌ی برنامه‌ریزی شهری می‌رویم و دوباره این روند به اشکال مختلف ادامه دارد. این گونه است که این کتاب توانسته به خوبی شهر را به سیاست، اقتصاد و جامعه گره بزند و نشان دهد که این‌ها چگونه در زیست روزمره در هم تنیده‌اند.

و اما مصطفی دیکچ کیست؟ دیکچ فارغ‌التحصیل کارشناسی دانشگاه فنی آنکارا بود، از آن‌جا برای ادامه‌ی تحصیل به دانشگاه پنسیلوانیا می‌رود و در نهایت دکترای خود را در دانشگاه کالیفرنیا تحت راهنمایی ادوارد سوچا اخذ می‌کند. حوزه‌ای که بر آن متمرکز است فضا و امر سیاسی و خیزش‌های شهری است. وی در حال حاضر استاد مطالعات شهری مدرسه‌ی شهرسازی پاریس فرانسه و دانشگاه مللی سولد است. دیکچ از دوران دانشجویی خود به مقوله‌ی سیاست و فضا علاقه‌مند شد و مقالات و کتاب‌های مهمی در این حوزه نوشته است. او هم‌اکنون عضو هیئت تحریریه‌ی مجله‌ی معتبر ژورنال بین‌المللی پژوهش شهری و منطقه‌ای است. «فضا، سیاست و امر سیاسی»^۱ از جمله مقالات اولیه اما مهم دیکچ در ارائه‌ی خوانشی سیاسی و هم‌زمان متفاوت خوانش نئومارکسیستی از شهر است. وی همچنین در ۲۰۱۱ اولین کتاب خود را با عنوان زمین‌های لم‌یزرع جمهوری: فضا، امری سیاسی و سیاست‌گذاری شهری^۲ منتشر کرد و در آن به نقد سیاست‌های شهری در حومه‌های شهرهای فرانسه پرداخته است. در ۲۰۱۲ مقاله‌ی مهمی می‌نویسد با عنوان «فضا به عنوان حالتی از تفکر سیاسی»^۳ و در آن وجه فضا‌مند تفکرات اندیشمندان سیاسی نظیر آرنت، موف و رانسیر را

1. Dikeç, M. (2005), "Space, politics, and the political", *Environment and planning D: Society and Space*, 23(2), pp. 171-188.

2. Dikeç, M. (2011), *Badlands of the Republic: Space, Politics and Urban Policy* (Vol. 78). John Wiley & Sons.

3. Dikeç, M. (2012), "Space as a mode of political thinking", *Geoforum*, 43(4), pp. 669-676.

به تفصیل شرح داده است. مقاله‌ی مهم دیگر وی نیز «آغازگران و برابران: سوژگی سیاسی نزد آرنست و رانسیر»^۱ است. دیکچ متأثر از رانسیر، کتاب نسبتاً فلسفی خود را با عنوان فضا، امر سیاسی و زیبایی‌شناسی^۲ در ۲۰۱۵ منتشر می‌کند. در ۲۰۱۷ به همراه اریک سینگدو سمپوزیومی برای ژورنال بین‌المللی پژوهش شهری و منطقه‌ای ترتیب می‌دهند که از نتایج مهم آن پیش‌درآمدی با عنوان نظریه‌پردازی شهر سیاست‌ورز^۳ است که در آن به اهمیت بازتعریف سیاست و رابطه‌ی آن با شهری شدن می‌پردازند. او کتاب خشم شهری را در همین سال منتشر می‌کند.

با این اوصاف، دیکچ نه فقط دنباله‌رو آن نحله‌ی تفکر سیاسی است که سیاست را از سیطره‌ی «سیاستمداران» خارج کرده‌اند و آن را به درون توده‌ها برده‌اند، بلکه تلاش کرده پیش‌برنده‌ی این نحله نیز باشد. کتاب خشم شهری: شورش طردشدگان نیز با صورت‌بندی بدیلی از خیزش‌ها و شورش‌های شهری، هم‌گردهایی دامنه‌ی متنوعی از سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها و اثرات آن‌ها را یکپارچه می‌کند، هم خود خیزش‌های شهری را به عنوان کنشی سیاسی مجدد بارگذاری کرده است. در وضعیتی که برای خلق شهرهایی آزاد و برابر، راهکار غالب نخبگان و روشنفکران بازگشت به «تخصص‌گرایی» و دنبال کردن طرح‌هایی نظیر بازآفرینی شهری یا طب سوزنی شهری است، این نگاه سیاسی به شهر سلطه‌گرا بودن این رویکردها را عیان می‌کند و هم‌زمان افق‌های جدیدی برای دست‌یابی به بدیل‌های ممکن فراهم می‌آورد. بدون شک سیاست‌زدایی از زیست‌جمعی شهری و تقلیل آن به تکنیک‌ها و ایده‌های شهرسازانه و بدیهی شمردن آن‌ها خود استراتژیی سیاسی نظام سلطه است. برای مقابله با آن می‌بایست شهر را امری سیاسی دید و با این نگاه برنامه‌ریزی کرد. به قول لفور، «سیاست فضا وجود دارد چرا که فضا (امر) سیاسی است.»

1. Dikeç, M. (2013), "Beginners and equals: political subjectivity in Arendt and Rancière", *Transactions of the Institute of British Geographers*, 38(1), pp. 78-90.
2. Dikeç, M. (2015), *Space, Politics and Aesthetics*, Edinburgh University Press.
3. Dikeç, M. & Swyngedouw, E. (2017), *Theorizing the Politicizing City*, *International Journal of Urban and Regional Research*, 41(1), pp. 1-18.